

**Spolupráce střední odborné
školy s
pedagogicko-psychologickou
poradnou a speciálně
pedagogickým centrem**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Michal Šimáně

Vypracovala:

Martina Ondrová

Brno 2017

**Na této stránce bude vložen originální formulář Zadání bakalářské práce.
Vystavený, podepsaný a orazítkovaný formulář Vám připraví vedoucí
bakalářské práce před jejím svázáním.**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Spolupráce střední odborné školy s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem** vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. 5. 2017

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. et Mgr. Michalovi Šimáně a doc. PhDr. Petru Hlad'ovi, Ph.D za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytli při vedení této bakalářské práce. Dále chci poděkovat všem respondentům a ostatním, kteří mi byli nápomocní při vzniku této práce.

Abstrakt

V bakalářské práci je řešena problematika školských poradenských zařízení a školního poradenského pracoviště. Práce v teoretické části stručně popisuje poradenský systém, dále seznamuje s historií poradenství, charakterizuje pedagogicko-psychologickou poradnu, speciálně pedagogické centrum, školní poradenské pracoviště, vymezuje poskytované poradenské činnosti, poradenské pracovníky a spolupráci se středními školami. Metody použité při zpracování teoretické části jsou studium odborných literárních zdrojů, tvorba výpisků a jejich analýza, srovnávání a syntéza.

Cílem praktické části je z pohledu školního poradenského pracoviště Vyšší odborné školy a Střední odborné školy zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem zjistit podrobné informace o spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Dílčími cíli je zjistit, jakou formou a jak intenzivně spolupráce mezi těmito subjekty probíhá, jaký je obsah spolupráce a zdali se při spolupráci vyskytují problémy a jaké. Metodou pro zpracování praktické části je polostrukturovaný rozhovor s pracovníky školního poradenského pracoviště na Vyšší odborné školy a Střední odborné škole zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem. Nástrojem analýzy získaných dat z rozhovorů bude otevřené kódování.

Klíčová slova

Poradenství, pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, školní poradenské pracoviště.

Abstract

The bachelor thesis deals with the issue of school counselling department and school counselling center. The work in the theoretical part briefly describes the counselling system, it also introduces the history of counselling, characterizes the pedagogical-psychological counselling center, the special pedagogical center and

the school counselling department, defines the provided counselling activities, consultants and cooperation with Higher vocational school agricultural and technical Secondary school in Bystřice nad Pernštejnem. Methods used during processing theoretical part are study professional literary sources, creation notes and their analysis, compare and synthesis.

The aim of the practical part is from perspective of the school counselling department in Higher vocational school agricultural and technical Secondary school, find out details on cooperation with the pedagogical-psychological counselling center and the special pedagogical center. The partial aims are to find out in what form and how intensively the cooperation between these entities and what the content of the cooperation and how many problems in cooperation. Method for processing practical part is interview with workers of school counselling department on the Higher vocational school agricultural and technical Secondary school in Bystřice nad Pernštejnem. Data from interviews analysis tool open coding.

Keywords

Counselling, pedagogical-psychological advisory, special pedagogical center, school counseling center.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle bakalářské práce	11
2.1	Cíle teoretické části práce	11
2.2	Cíle praktické části práce	11
3	Materiál a metodika zpracování	12
3.1	Materiál a metodika zpracování teoretické části práce.....	12
3.2	Materiál a metodika zpracování praktické části práce.....	12
4	Současný stav řešené problematiky	13
4.1	Systém poradenství v České republice	13
4.1.1	Popis poradenského systému v České republice.....	13
4.1.2	Národní úroveň poradenství	14
4.1.3	Krajská úroveň poradenství.....	14
4.1.4	Školní úroveň poradenství	14
4.1.5	Právní rámec poradenských služeb ve školství.....	15
4.2	Historie poradenství	16
4.2.1	Vývoj poradenství ve světě.....	16
4.2.2	Vývoj poradenství v České republice.....	17
4.3	Školská poradenská zařízení	18
4.3.1	Pedagogicko-psychologická poradna.....	19
4.3.2	Speciálně pedagogické centrum	20
4.3.3	Spolupráce školských poradenských zařízení	22
4.4	Školní poradenské pracoviště	22
4.4.1	Pracovníci školních poradenských pracovišť	23
4.4.2	Výchovný poradce.....	24

4.4.3	Školní metodik prevence.....	26
4.4.4	Školní psycholog.....	28
4.4.5	Školní speciální pedagog	29
4.5	Spolupráce školního poradenského pracoviště se školskými poradenskými zařízeními.....	30
4.5.1	Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou	31
4.5.2	Spolupráce se speciálně pedagogickým centrem	32
5	Praktická část a výsledky práce	33
5.1	Místo průzkumu.....	33
5.2	Objekt průzkumu.....	33
5.3	Metoda získání a zkoumání dat	34
5.4	Výsledky průzkumného šetření.....	36
5.5	Střední odborná škola a školské poradenské zařízení	37
5.6	Spolupráce	37
5.6.1	Příležitosti.....	38
5.6.2	Nabídka služeb	39
5.6.3	Cíle a plány.....	40
5.7	Komunikace.....	40
5.8	Diagnostika	41
5.9	Inkluze	42
6	Diskuse	44
7	Doporučení pro pedagogickou praxi	46
8	Závěr	47
9	Seznam použité literatury	48
A	Příloha č. 1	52

Seznam tabulek

Tab. 1 Základní informace o respondentech

34

1 Úvod

Výběr tématu byl pro mě velmi jednoznačný. Jelikož mě výchovné poradenství na přednáškách velmi zaujalo, rozhodla jsem se o danou problematiku více zajímat. V dnešní době se pohlíží na žáka jako na individualitu. Proto je dobré mít povědomí o školních poradenských pracovištích a školských poradenských zařízeních, protože tyto subjekty pomáhají při výukových nebo výchovných problémech. Pro žáky středních škol, kteří se nachází v obtížném rozhraní svého života, je určitě výhodné, když na škole pracuje někdo, na koho se mohou kdykoliv obrátit se svými problémy.

Cílem bakalářské práce je získat povědomí o tom, jak probíhá spolupráce mezi školskými poradenskými zařízeními a školním poradenským pracovištěm.

V teoretické části bylo hlavním cílem za pomoci studia odborných zdrojů informovat o situaci školního poradenství. Dále je teoretická část zaměřena na historii poradenství, na činnosti a úkoly školských poradenských zařízení a školních poradenských pracovišť.

Praktickou část tvoří rozhovory s pracovníky poradenského pracoviště. Cílem bylo přiblížit si a prohloubit teoretické znalosti o spolupráci s poradenskými zařízeními a hlavně přesvědčit se o tom, jak je spolupráce pro školní poradenské pracoviště významná.

2 Cíle bakalářské práce

2.1 Cíle teoretické části práce

Cílem teoretické části bakalářské práce je popis poradenského systému a charakterizace pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogického centra a školního poradenského pracoviště.

2.2 Cíle praktické části práce

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit podrobné informace o spolupráci mezi Vyšší odbornou školou a Střední odbornou školou zemědělsko-technickou v Bystřici nad Pernštejnem a Pedagogicko-psychologickou poradnou a Speciálně pedagogickým centrem Vysočina.

3 Materiál a metodika zpracování

Základním krokem pro zpracování bakalářské práce byla volba vhodného tématu. Následovalo prostudování vybrané problematiky a její zpracování. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

3.1 Materiál a metodika zpracování teoretické části práce

Teoretická část popisuje stav řešené problematiky. Materiálem pro zpracování teoretické části jsou odborné publikace, zákony, vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a další.

Metodami použitými pro zpracování teoretické části jsou studium odborných literárních zdrojů, tvorba výpisků a jejich analýza, syntéza a srovnávání.

3.2 Materiál a metodika zpracování praktické části práce

V praktické části bakalářské práce byla použita metoda kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru. Otázky k rozhovorům nebyly stanoveny na základě žádných dříve použitých rozhovorů. Respondenti pro daný průzkum byli pracovníci školního poradenského pracoviště na Vyšší odborné škole a Střední odborné škole zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem. Respondentům byly kladeny otázky týkající se spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem.

„Rozhovor je výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem. Je zaznamenáván na magnetofon či jinak, a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj.“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 203-204). Švaříček a Šedřová (2014, s. 13) uvádí, že cílem polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.

Data získaná z polostrukturovaného rozhovoru byla dále analyzována a zpracována otevřeným kódováním. Kódováním se rozumí odhalení dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci (Hendl, 2005, s. 246).

4 Současný stav řešené problematiky

V teoretické části bakalářské práce jsem se nejprve zaměřila na systém poradenství v České republice a na právní rámec poradenských služeb ve školství. V další části se věnuji historii a vývoji poradenství ve světě a dále pak i v České republice. Následně se zaměřuji na školská poradenská zařízení, jejich funkci, kompetence a základní úkoly. Následující částí je školní poradenské pracoviště, kde shrnuji všechny poradenské pracovníky, jejich profesní charakteristiku, kompetence a základní činnosti. Na závěr teoretické části se zaměřuji na spolupráci mezi školskými poradenskými zařízeními a školními poradenskými pracovišti.

4.1 Systém poradenství v České republice

Díky změnám ve společnosti, se smysl poradenství ve světě i v České republice vyvíjí. Důvodem může být složitější orientace na trhu práce nebo složitější podmínky při začleňování mladých lidí do současné společnosti. Zhoršuje se nejen klima ve společnosti, ale i ve školách a jsou kladeny vyšší nároky spojené s prevencí kriminality nebo drogové závislosti. Také přibývají nové úkoly spojené s integrací osob se zdravotním postižením do společnosti nebo problémy s nezaměstnaností a chudobou. Lze se domnívat, že poradenskou činnost potřebuje stále více dospělých, dětí a mládeže (Ehlová, 2016, s. 49).

Poradenské služby vysvětluje Čáp (2010, s. 2) jako služby, které jsou poskytovány dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením jak ve školách, tak ve školských poradenských zařízeních.

4.1.1 Popis poradenského systému v České republice

Školský poradenský systém je zřízen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Na současném systému pedagogicko-psychologického poradenství se podílí resortní útvary MŠMT, školská poradenská zařízení a samotné školy prostřednictvím školního poradenského pracoviště (Ehlová, 2016, s. 50).

4.1.2 Národní úroveň poradenství

Jak uvádí Ehlová (2016, s. 49), poradenský systém je ovlivňován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, který zodpovídá za vzdělávací systém. Resortní útvary MŠMT mají funkci podpůrnou, tedy hlavně koncepční, metodické a koordinační úkoly v oblasti rozvoje školské soustavy a v oblasti pedagogicko-psychologického poradenství. Podle Ehlové (2016, s. 51-52), do poradenského systému národní úrovně patří:

- Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků;
- Národní informační středisko pro poradenství Národního vzdělávacího fondu, o.p.s.;
- Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

4.1.3 Krajská úroveň poradenství

Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání definuje činnost školských poradenských zařízení, které patří do krajské úrovně. Ty představují jednu z částí z komplexně nastaveného poradenského systému (Kucharská, 2013, s. 90). Kovářová, Vitásková a Hampl (2015, s. 77) řadí mezi školská poradenská zařízení:

- pedagogicko-psychologické poradny;
- speciálně pedagogická centra.

4.1.4 Školní úroveň poradenství

Na školní úrovni se hovoří o školním poradenském pracovišti. Zapletalová (2008 in Kucharská, 2013, s. 24) zdůrazňuje, že smyslem poradenských služeb v prostředí školy je poskytnutí času a neodkladné pomoci těm, kteří ji potřebují. Vzniklý problém by se měl řešit úsporně a s pozitivním dopadem na žáka ve smyslu předejití závažnějších obtíží.

Jak uvádí Ehlová (2016, s. 50), poradenské služby jsou ve školách poskytovány těmito pracovníky:

- výchovný poradce;
- školní metodik prevence;
- školní speciální pedagog;

- školní psycholog.

Tito pracovníci působí na základních školách 1. a 2. stupně, na středních školách a vyšších odborných školách.

4.1.5 Právní rámec poradenských služeb ve školství

Ehlová (2016, s. 44) tvrdí, že se účastníci výchovně vzdělávacího procesu neobejdou bez potřebné legislativy. Ta definuje spoustu nezbytných okamžiků, které jsou pro všechny zavazující. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky má na starosti vytvoření legislativy poradenských služeb ve školství. Podle Ehlové (2016, s. 44) a Čápa (2010, s. 1) je výchozím bodem pro poradenství zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední a vyšší odborné a některé jiné vzdělávání a výchova uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství (MŠMT, 2004).

Další právní předpisy týkající se poradenských služeb ve školství:

- Vyhláška č. 197/2016 Sb. novelizující Vyhlášku č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška definuje a konkrétně vymezuje poradenské služby ve školách a školských zařízeních. Stanovuje obsah poradenství, typy školských poradenských zařízení, poraden, center a typy poradenských služeb v rámci školy a definuje standardní činnosti jednotlivých poradenských pracovníků (MŠMT, 2016).
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisí a kariérním systému pedagogických pracovníků ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška definuje studium pro asistenty pedagoga, ředitele škol a školských zařízení, výchovného poradce nebo pro vedoucí pedagogické pracovníky (MŠMT, 2005).
- Zákon č. 379/2015 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Zákon uvádí a vymezuje požadavky pro výkon činnosti pedagogických pracovníků a také další vzdělávání pedagogických pracovníků (MŠMT, 2016).

4.2 Historie poradenství

Potřeba vzniku poradenství vychází z toho, že každý člověk se ve svém životě dostane do situace, kdy si sám neví rady a potřebuje pomoc. Většinou lidé hledají pomoc u svých blízkých nebo u autorit, kterých si váží. Bohužel, tato neodborná pomoc nestačí a je potřeba specialistů, kteří poskytnou profesionální pomoc. S vzrůstajícím vývojem stále komplikované organizace bylo nutné vytvoření poradenských služeb (Klímová, 1987, in Ehlová, 2016, s. 19).

4.2.1 Vývoj poradenství ve světě

Podle Čápa (2010, s. 20) vznik poradenských služeb souvisí s vyspělostí společnosti, ekonomickou úrovní, faktickým naplňováním povinné školní docházky, konstituováním a kapacitou odborných disciplín a počty odborníků v nich. Čáp (2010, s. 21) také zmiňuje, že se nejednalo o typická poradenská zařízení, jaká známe dnes. Jedná se o zařízení pro juvenilní delikventy, tedy pro řešení výrazných výchovných problémů, laboratoře pro výzkum dítěte, které se snažily najít obecné zákonitosti vývoje dítěte.

Poradenství má své počátky v Anglii v roce 1884 a je úzce spojeno se jménem Francis Galton, který je považován za významnou osobnost v oblasti poradenství (Kohoutek, 2008, s. 4). Kovářová, Vitásková a Hampl (2015, s. 27) označují F. Galtona za zakladatele tzv. antropometrické laboratoře, ve které se zabýval výzkumy v oblasti dědičnosti psychických vlastností. Díky experimentům v laboratoři se také snažil poskytovat rady při výchově v rodině a ve škole. Později se z Galtonovy laboratoře vyvinula na univerzitě v Londýně první poradenská poradna (Kohoutek, 1999, s. 3). K Anglii se připojilo USA a Francie. V USA vznikla první poradenská klinika při Pensylvánské univerzitě. Za otevřením stojí psycholog Lightner Witmer, který se zabýval nápravou poruch pravopisu. Ve Francii vznikla pedagogická laboratoř zřízena Alfredem Binetem v Paříži (Kohoutek, 2008, s. 4). Dle Ehlové (2016, s. 21) sloužila pedagogická laboratoř pro diagnostiku mentálních schopností dětí.

Paralelně s pedagogicko-psychologickým poradenstvím vznikalo nezávisle poradenství pro volbu povolání. Tyto instituce měly za cíl pomáhat speciálním skupinám (dívkám, tělesně a smyslově postiženým jedincům) při přechodu z povinné školní docházky do pracovní činnosti. (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 28). Kohoutek (2008, s. 28) uvádí první specializovanou poradnu pro vol-

bu povolání, kterou vybudoval Frank Parsons v roce 1908 v Bostonu. Hlavními činnostmi poraden pro volbu povolání ve 20. – 30. letech 20. století byly podle Klímové (1987 in Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 29) informační činnosti, individuálně poradenské činnosti a zprostředkovatelské služby.

Kovářová, Vitásková a Hampl (2015, s. 29) tvrdí, že nástup fašismu a druhá světová válka velmi ovlivnily a zastavily nastoupený poradenský směr, na který jednotlivé země navázaly až ve 2. polovině 20. století. V mnoha zemích proto došlo k nekompromisní změně společenského zřízení, to se projevilo i na další orientaci poradenských služeb. Čáp (2010, s. 21) tvrdí, že poradenství pro řešení vzdělávacích i osobnostních problémů dětí a mládeže, včetně volby povolání, se v průběhu let dynamicky rozvíjelo. Ve vyspělých státech dnes zastupuje významnou oblast aplikace psychologie a speciální pedagogiky v praxi.

4.2.2 Vývoj poradenství v České republice

Poradenství se v Československu vyvíjelo na počátku 20. století (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 29). Převládající poradenská činnost byla v prvních obdobích po první světové válce zaměřena na testování pro volbu povolání, jak uvádí Čáp (2010, s. 21). První česká poradna pro volbu povolání vznikla v roce 1919 v Brně při Českém odboru Zemské rady živnostenské (Kohoutek, 1999, s. 4). Zásahu za vybudování psychotechnického oddělení poradny má pedagog, psycholog a pozdější akademik Otakar Chlup (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 29).

V Praze roku 1920 vznikla první poradna, a to při Zemské centrále práce. Téhož roku bylo založeno Ústředí poraden pro volbu povolání v Praze, a o rok později se ústředí připojilo k Psychotechnickému ústavu Masarykovy akademie práce, který se zabýval fyziologií a psychologií práce v průmyslu (Kohoutek, 2008, s. 4). Psychotechnický ústav se také věnoval otázkám volby povolání dospělých osob. O rozvoj poradenství v naší zemi se také zasloužil psycholog a pedagog Vilém Chmelař, který organizoval poradny od roku 1931 a vybudoval celkem 70 poraden (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 29). Dle Čápa (2010, s. 21) bylo poradenství u nás velmi ovlivněno druhou světovou válkou a pozdějším komunistickým režimem. Tyto události způsobily deformaci v chápání úkolů poradenské služby ve školství, i v naplňování této služby. Poradenství bylo podceňováno a bráno za instituci bránící rozvoji ekonomiky (Čáp, 2009 in Ehlová, 2016, s. 23). Od druhé světové války po rok 1957 byl vývoj poraden pro volbu povolání přerušeno. Ke konci 50. let 20. století, tehdejší Československo patřilo mezi průkopníky rozvoje po-

radenských služeb. Začaly vznikat dětské psychologické poradny, psychologické výchovné poradny a kliniky (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 29). Knotová (2014, s. 11) a Kohoutek (1999, s. 8) uvádí rok 1958, tehdy byla založena první česká poradna - Dětská psychologická poradna v Brně. Poradna měla od začátku svého vzniku obrovský záběr. Zabývala se dětmi, mládeží (i vysokoškoláky) a dospělými (Kohoutek, 1999, s. 8). Mezi osobnosti, které na počátku poradenství významným způsobem ovlivnily jeho podobu, patří B. Bárta, V. Hrabal nebo M. Klímová

(Čáp, 2010, s. 21). Na základě Ministerstva školství a kultury vznikly v roce 1967 první poradenská zařízení, která známe dnes, pedagogicko – psychologické poradny. První poradna tohoto typu vznikla v Praze (Kohoutek, 1999 in Knotová, 2014, s. 12). Podle Kucharské (2013, s. 23) začali na středních školách působit výchovní poradci (nejdříve v oblasti profesní orientace, později i pro jiné odborné oblasti).

Kovářová, Vitásková a Hampl (2015, s. 35) uvádí, že v letech 1991 – 1992 začala vznikat první speciálně pedagogická centra. Ze začátku se jednalo o centra pro smyslově postižené děti a žáky, později i pro tělesně a mentálně postižené. Také se v těchto letech projevil trend posílit poradenské služby přímo v prostředí školy. Na školách začali pracovat školní psychologové, pak školní speciální pedagogové a nakonec se ve škole zapojili školní metodici prevence (Kucharská, 2013, s. 23). Po roce 1999 přetrvávala tato koncepce poradenských služeb do poloviny devadesátých let a roku 1994 jako nejmladší článek vznikl Institut pedagogicko-psychologického poradenství v Praze (Knotová, 2014, s. 12).

4.3 Školská poradenská zařízení

Vzhledem k narůstající se tendenci inkluzivního vzdělávání je nezbytné zajistit pro žáky, rodiče i pedagogy odpovídající poradenský systém. Jedním ze základních pilířů poradenského systému jsou školská poradenská zařízení, do kterých řadíme pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 77). Pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra se většinou individuálně věnují žákům školy, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby. V nejčastějších případech se jedná o žáky s různými druhy deficitů a handicapů. Také mimořádně nadaní a talentovaní žáci představují specifickou skupinu, které se v případě potřeby pedagogicko-psychologická poradna věnuje (Čáp, 2009, s. 28). Podle Knotové (2014, s. 17) poskytují školská po-

radenská zařízení odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby. Dále poskytují preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a při přípravě na budoucí povolání.

4.3.1 Pedagogicko-psychologická poradna

Fischer a Škoda (2008, s. 120) označují pedagogicko-psychologickou poradnu jako „školské zařízení, které mimo své další úkoly provádí pedagogicko-psychologické vyšetření žáků škol a školských výchovných zařízení a vypracovává o nich posudky především pro školy a školská výchovná zařízení a zákonné zástupce žáků“. Jak uvádí Novosad (2006, s. 101) pedagogicko-psychologické poradny jsou nejznámějšími poradenskými zařízeními, která jsou zaměřena na problematiku výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Činnost poraden probíhá na specializovaných pracovištích poraden nebo také formou návštěv odborných pracovníků ve školách a školských zařízeních spadající do okruhu působnosti dané poradny (Opekarová, 2010, s. 21). Poradenské služby jsou bezplatné, ambulantní, forma je skupinová nebo individuální. Klientem této poradny se může stát dítě ve věku od tří let do ukončení středního, respektive vyššího odborného vzdělání (Čáp, 2009, s. 193). Kovářová, Vitásková a Hampl (2015, s. 79) doplňují, že poradna se primárně zaměřuje na žáky předškolního a školního věku, kteří vykazují problémy v učení, chování nebo sociálních vztazích. Sekundárně jsou pak služby poradny zaměřeny k rodičům a k pedagogům těchto žáků. Pracovníky poradny jsou běžně psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci (Knotová, 2014, s. 18). Tito pracovníci mohou při řešení jednotlivých případů spolupracovat s dalšími odborníky, jako jsou logopedové nebo lékaři (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 80).

Podle Opekarové (2010, s. 21-22) má pedagogicko-psychologická poradna základní úkoly:

- zjišťování připravenosti dětí na povinnou školní docházku, jak z psychologického tak i z vývojového hlediska, následně vydávání odborného posudku pro každé jednotlivé dítě;
- doporučení rodičům a následně řediteli určité školy o vřazení žáka do příslušné školy, třídy a vhodné formě vzdělávání;
- spolupráce při přijímacím a výběrovém řízení žáků do škol;
- provádění psychologického a speciálněpedagogického vyšetření, které pomáhá ke správnému zařazení žáků do škol, tříd, oddělení nebo stu-

dijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro žáky se zdravotním postižením;

- zjišťování speciálně vzdělávacích potřeb žáků ve školách, které nejsou samostatně zřízeny pro žáky se zdravotním postižením;
- vypracování odborných posudků a návrhů opatření pro školy a zařízení na základě specializovaných odborných vyšetření, které poradna provádí;
- poskytování poradenských služeb žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávající tyto žáky;
- poskytování poradenských služeb zaměřených na vyjasňování osobních a životních perspektiv žáků;
- poskytování metodické pomoci v otázkách pedagogicko-psychologické, speciálně pedagogické a pedagogické diagnostiky;
- zajišťování prevence sociálně patologických jevů prostřednictvím metodika prevence.

Více příkladů k problematice uvádí Čáp (2009, s. 194), který tvrdí, že pedagogicko-psychologická poradna poskytuje konzultace a odborné informace pedagogickým pracovníkům škol a školským zařízením, dále spolupracuje s ostatními institucemi při prevenci rizikového chování a drogové závislosti, nebo zajišťuje poradenské služby psychologům a speciálním pedagogům na školách, které nemají tyto pracovníky přímo na škole nebo nemají tyto služby zajištěny.

4.3.2 Speciálně pedagogické centrum

Dalším ze školních poradenských zařízení je speciálně pedagogické centrum, které je součástí poradenského systému pro osoby se speciálními potřebami. V tomto centru je speciálně pedagogické a psychologické poradenství zaměřeno na žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním (Kovářová, Vításková, Hampl, 2015, s. 84). Jak uvádí Čáp (2009, s. 28), speciálně pedagogická centra se liší podle cílové skupiny, které se věnují. Záleží na druhu handicapu, se kterým klienti přicházejí do jejich péče. Speciálně pedagogická centra se věnují žákům s vadami řeči, se zrakovým a sluchovým postižením, tělesným postižením, mentálním postižením, poruchami autistického spektra. Dále tato centra poskytují služby školám a školským zařízením, které vzdělávají tyto žáky (Ciklová, 2014, s.

12). Jak uvádí Opekarová (2010, s. 24), toto centrum poskytuje odborné služby obzvláště žákům s různým typem zdravotního postižení, kteří navštěvují speciální výchovná a vzdělávací zařízení, anebo jsou začleněni do škol a zařízení, která nejsou speciálně zaměřena na typ jejich postižení. Činnost centra je zaměřena hlavně na podporu klientů v předškolním věku v péči rodičů, na podporu klientů integrovaných do škol a školských zařízení a na podporu klientů s těžkým a kombinovaným zdravotním postižením, kteří nemohou docházet do školy, obvykle od tří do devatenácti let (Čáp, 2009, s. 197). Činnost centra je uskutečňována ambulantně na dílčích odborných pracovištích centra nebo návštěvami odborných pracovníků centra ve školách a školních zařízeních, popřípadě v rodinách, v zařízeních s denní, týdenní a celoroční péčí o žáky se zdravotním postižením (Opekarová, 2010, s. 198).

Podle Novosada (2009, s. 204-205) centrum poskytuje následující služby:

- zpracování ucelených podkladů k doporučení o zařazení dítěte, žáka nebo studenta do vzdělávání formou školní integrace nebo ve specializovaném školském zařízení;
- vypracování návrhu odpovídajícího způsobu vzdělávání a výchovy dětí i mladistvých s postižením;
- navštěvuje žáky a studenty integrované v běžných školách, sleduje jejich pokroky a míru úspěšnosti i případně problémy, analyzující validitu pedagogické práce s nimi;
- poskytuje školám a učitelům metodickou a didaktickou pomoc;
- spolupracuje s lékaři, sociálními pracovníky a s mnoha dalšími odborníky, se kterými provádí terénní depistáž zdravotně postižených či vývojově ohrožených dětí a mladistvých v daném regionu;
- utváří ucelené evidence klientů speciálně pedagogického centra;
- konzultuje s rodiči a zabezpečuje komplexní diagnostiku, která pomáhá k definování aktuálního stavu, stupně postižení a další možnosti a omezení klienta;
- poskytuje cílenou pomoc dětem, které se ve škole špatně zařazují;
- zabezpečuje pomoc v oblasti profesního poradenství, profesní orientace, volby dalšího studia nebo přípravy na pracovní uplatnění;
- podporuje řešení problémů v rodinách se zdravotně postiženými dětmi a všestranně podněcuje aktivitu členů rodiny na celkovém preventivním, sociálním a terapeutickém působení.

Více příkladů k problematice uvádí Knotová (2014, s. 19-20), která prezentuje standardní činnost speciálně pedagogických center. Speciálně pedagogické centrum poskytuje depistáž klientů se zdravotním postižením, speciálněpedagogickou, psychologickou a sociální diagnostiku, participaci při přípravě a zpracovávání individuálních výchovně-vzdělávacích a simulačních programů pro žáky integrované do běžných škol nebo tvorbu, návrhy a nabídky speciálních pomůcek.

4.3.3 Spolupráce školských poradenských zařízení

Podle Kubové (1995, s. 10) byly začátky speciálně pedagogických center poznamenány nedůvěrou a nepochopením ze strany pedagogicko-psychologických poraden. Důvodem bylo mylné domnívání poraden, že centra budou jejich konkurenty a budou zasahovat do jejich práce. Centra ale v žádném případě nezastupují činnost poraden, vlastně navazují na jejich činnost a tak doplňují komplexní poradenskou péči. Novosad (2006, s. 105) vymezuje vztah mezi pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Spolupráce mezi těmito subjekty je nezbytná. Nacházejí se zde ale odlišnosti v činnostech těchto zařízení. Poradny se v praxi spíše zaměřují na diagnostiku, kdežto centra zajišťují přímou speciálněpedagogickou péči. Znamená to, že poradny uskutečňují pedagogicko-psychologickou, diagnostickou a terapeutickou činnost u problémových jedinců předškolního a školního věku. Centra se zase zaměřují na jedince zdravotně postižené, tím je dán rozdíl v činnosti poradny a centra.

4.4 Školní poradenské pracoviště

Školní poradenské pracoviště spadá do oblasti poradenských služeb, které jsou uvedené ve vyhlášce č. 197/2016 Sb., která je novelizací vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování služeb ve školách a školských poradnách. Poradenské služby jsou ve školách a školských poradenských zařízeních poskytovány dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům a školám a školským zařízením. Smyslem poradenských služeb je přispívat k vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáků, pro jejich sociální vývoj, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělání a v průběhu vzdělávání; naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání; zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka a mimořádného nadání žáka, doporučování vhodných podpůrných opatření a vyhodnocování poskytování podpůr-

ných opatření žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům mimořádně nadaným; k prevenci a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, prevenci různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací; vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením, vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění; rozvíjení pedagogicko-psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2016).

Zásadním úkolem poradenských pracovišť je pravidelná a dlouhodobá práce s dítětem nebo s dospívajícím a spolupráce s jeho rodiči nebo zákonnými zástupci (Pilař, 2004, s. 283). Ve školních poradenských pracovištích mohou být zřizovány funkce školního psychologa, školního speciálního pedagoga, školního metodika prevence a výchovného poradce (Pešová, Šamalík, 2006, s. 11). Pouze ale funkce výchovný poradce a metodik prevence jsou ve škole povinné. Je vždy nutné, aby členové tohoto týmu měli vždy vzájemně vyjasněné své pozice, znali náplň své práce a svých kolegů, věděli co od svých kolegů očekávat a v jakém rozsahu budou spolupracovat. Pouze za těchto okolností bude mít jejich společná práce smysl (Čáp, 2009, s. 69). Za poskytování poradenských služeb odpovídá ředitel školy, popřípadě ředitelem pověřený pracovník (Ciklová, 2014, s. 13).

Podle Kucharské (2013, s. 27) může být školní poradenské pracoviště z hlediska zapojených odborníků organizováno ve dvou modelech. První je model základní. V tomto modelu jsou poradenské služby zajišťovány výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Podle potřeby může být model doplněn o třídního učitele, učitele občanské, rodinné výchovy nebo o učitele – metodika pro přípravu školních vzdělávacích programů. Druhý model je rozšířený, který je charakterizující zapojením dalších odborníků, a to školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga.

4.4.1 Pracovníci školních poradenských pracovišť

V této kapitole se blíže seznámíme s pracovníky školního poradenského pracoviště, s jejich náplní práce a s požadavky na jejich kvalifikaci. Práce poradenských pracovníků vyžaduje speciální vzdělání a ty specifikuje zákon č. 379/2015 Sb., o pedagogických pracovnících a změně dalších zákonů. Dále pak vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

4.4.2 Výchovný poradce

V tradičním pojetí se jedná o učitele specialistu, který má učitelskou praxi a specializovanou vysokoškolskou kvalifikaci získanou specializačním studiem (Opekarová, 2010, s. 27). Ondráčková (2014, s. 29) označuje výchovného poradce tradičním poskytovatelem poradenských služeb na základních a středních školách, kde je současně především učitelem. Výchovní poradci jsou často prvním poradenským subjektem, na který se mohou učitelé, rodiče i sami žáci a studenti v případě problémů obrátit (Novosad, 2009, s. 209). Výchovný poradce se zabývá otázkami výběru povolání žáky, řeší s pedagogicko-psychologickou poradnou problémy spojené s učením a chováním žáků, řeší prospěchové a kázeňské problémy, vyřizuje dotazy a stížnosti rodičů, je poradcem ředitele školy ve výchovných otázkách a také úzce spolupracuje se školním metodikem prevence (Malach, 2010, s. 91). Podle Ciklové (2014, s. 37) se poradce primárně věnuje problematice kariérového poradenství a procesu integrace žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami včetně integrace nadaných dětí. K získání kompetencí pro vykonávání této pozice musí absolvovat specializační studium dle vyhlášky č. 317/2005 Sb. v rozsahu nejméně 250 vyučovacích hodin (MŠMT, 2005). Studium je dvouleté a obsahuje základní informace z oblastí, které jsou pro výkon práce zásadní. Studium je ukončeno obhajobou závěrečné práce a závěrečnou zkouškou konanou před komisí (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 59).

Jak uvádí Čáp (2009, s. 4-5), Ondráčková (2014, s. 30-31) a Opekarová (2010, s. 29-30), k poradenským činnostem výchovného poradce patří činnosti poradenské a činnosti metodické a informační.

K poradenským činnostem výchovného poradce řadíme (Čáp, 2009, s. 4-5):

- kariérové poradenství a poradenskou pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání a profesní cestě žáků, tj. zejména:
 - koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství, kariérovým vzděláváním a diagnostiko-poradenskými činnostmi zaměřenými k volbě vzdělávací cesty žáka;
 - základní skupinová šetření k volbě povolání, administrace, zpracování a interpretace zájmových dotazníků v rámci vlastní odborné kompetence a analýzy preference v oblasti volby povolání žáků;
 - individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti – ve spolupráci s třídním učitelem;

- poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků – ve spolupráci s třídním učitelem;
- spolupráce se školskými poradenskými zařízeními – poradna, centrum, středisko výchovné péče – při zajišťování poradenských služeb přesahující kompetence školy;
- zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních poradenských střediscích úřadů práce a poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnosti individuálního využití informačních služeb těchto středisek;
- vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost a přípravu návrhů na další péči o tyto žáky;
- zajišťování nebo zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami;
- příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole, koordinace poskytování poradenských služeb těmto žákům školou a školskými poradenskými zařízeními a koordinace vzdělávacích opatření u těchto žáků;
- poskytování služeb kariérového poradenství žákům se zřetelem k jejich speciálním vzdělávacím potřebám.

Do metodické a informační činnosti výchovného poradce řadíme:

- zprostředkování nových metod pedagogické diagnostiky a intervence;
- metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky a podobně;
- předávání odborných informací z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy;
- poskytování informací o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb a jejich zákonným zástupcům;
- vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti výchovného poradce, navržená a realizovaná opatření.

Výchovný poradce představuje zásadní osobu při komunikaci a spolupráci se školskými poradenskými zařízeními, tj. pedagogicko-psychologická poradna a spe-

ciálně pedagogické centrum (Čáp, 2009, s. 28). Stejně rozmýšlí Opekarová (2010, s. 28), která označuje výchovného poradce jako nenahraditelného specialistu a pomocníka, který propojuje metody a techniky své práce s problematikou pedagogicko-psychologické, pedagogické a speciálně pedagogické diagnostiky.

4.4.3 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence se angažuje hlavně v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů. Dále pak sleduje výskyt sociálně nežádoucích jevů na dané škole, podílí se na přípravě preventivních programů a sleduje jejich účinnost, poskytuje konzultační a poradenskou činnost v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů (Kucharská, 2013, s. 25). Ciklová (2014, s. 37), Vacková a Ondráčková (2014, s. 51) uvádí, že školní metodik prevence pracuje hlavně jako koordinátor v oblasti prevence rizikových projevů chování. Z hlediska prevence se tedy snaží zabránit rozvoji sociálně patologických jevů u žáků v oblastech: rizikového chování v dopravě, poruch příjmu potravy, alkoholismu a kouření, drogových závislostí, šikanování, záškoláctví, vandalismu, xenofobie, rasismu a extremismu (Kovářová, Vitásková, Hamp, 2015, s. 63). Podle Malacha (2010, s. 92) by měl školní metodik prevence docílit toho, aby se prevence stala celoškolskou záležitostí, při které spolupracují výchovní poradci, třídní učitelé a další pedagogičtí pracovníci. Školní metodik prevence musí absolvovat specializační studium dle vyhlášky č. 317/ 2005 Sb. v rozsahu nejméně 250 vyučovacích hodin (MŠMT, 2005). Studium je zakončeno závěrečnou zkouškou, která probíhá za přítomnosti komise a obhajoba závěrečné práce (Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 62).

Školní metodik prevence podle Opekarové (2010, s. 38), Vackové a Ondráčkové (2014, s. 52-53), Slavíkové a Zapletalové (2010, s. 82-84) vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské.

Mezi metodickou a koordinační činnosti školního metodika prevence patří (Vacková, Ondráčková, 2014, s. 52-53):

- koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy;
- koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, nekrimálního a kriminálního chování, rizikových projevů chování a dalších sociálně patologických jevů;
- metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence a sociálně patologických jevů;

- koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů;
- příprava a realizace aktivit zaměřených na zapojení multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků. Prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti;
- koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti, které působí v oblasti preventivně sociálně patologických jevů;
- kontaktování odpovídajícího pracoviště v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů;
- shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů;
- vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržení a realizace opatření.

Mezi informační činnosti školního metodika prevence patří:

- zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevenci pedagogických pracovníků školy;
- prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností;
- vedení a průběžná aktualizace databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, poradny, zdravotnická zařízení, nestátní organizace působící v oblasti prevence).

Mezi poradenské činnosti školního metodika prevence patří:

- vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování, poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídající odborného pracoviště – ve spolupráci s třídními učiteli;
- spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možnostmi rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd;

- příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům specializovanými školskými zařízeními.

4.4.4 Školní psycholog

Lazarová (2014, s. 55) školního psychologa chápe jako specialistu, který by měl školám pomoci zvládat nároky vyvolané náhlými společenskými změnami a jeho úkolem je pomáhat škole rozvíjet se a stávat se „lepší“ školou, kde se žáci mohou učit v podnětném a bezpečném prostředí. Školní psycholog má v poradenském systému nezastupitelné místo (Štech, Zapletalová, 2013 in Ehlová, 2016, s. 59). Školní psycholog získává odbornou kvalifikaci absolvováním akreditovaného magisterského studia psychologie (Čáp, 2009, s. 23). Ehlová (2016, s. 60) uvádí, že školní psycholog věnuje více času přímé intervenční práci s dětmi.

Podle Opekarové (2010, s. 33-34) a Kovářové, Vitáskové, Hampla (2015, s. 77) školní psycholog vykonává činnosti, které jsou rozděleny do tří základních oblastí: diagnostika a depistáž, konzultační, poradenská a intervenční práce, metodická práce a vzdělávací činnost.

Diagnostika a depistáž:

- spolupráce při zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání, depistáž specifických poruch učení, diagnostika při výukových a výchovných problémech žáků, depistáž a diagnostika nadaných dětí, zjišťování sociálního klimatu ve třídě a ve škole, sceening, ankety a dotazníky ve škole.

Konzultační, poradenská a intervenční práce:

- péče o integrované žáky, pomoc při sestavování vzdělávacích plánů, individuální případová práce se žáky v osobních problémech, krizová intervence a zpracování krize (u žáků, pedagogických pracovníků, rodičů), prevence školního neúspěchu, žáků, skupinová a komunitní práce se žáky, preventivní práce problematického chování žáků ve třídě, podpora spolupráce třídy a třídního učitele, individuální konzultace pro pedagogické pracovníky, konzultace se zákonnými zástupci při výukových a výchovných problémech dětí, pomoc při řešení multikulturní problematiky ve školním prostředí.

Metodická práce a vzdělávací činnost:

- participace na přípravě programu zápisu do prvního ročníku povinné školní docházky, metodická pomoc učitelům, pracovní semináře pro pe-

dagogické pracovníky, účast na pracovních poradách školy, koordinace poradenské služby poskytované ve školách, koordinace poradenské služby mimo školu a spolupracuje se školními poradenskými zařízeními, metodická intervence z psychodiagnostiky pro učitele, organizace a provádění besedy a osvětu pro rodiče, prezentační a organizační činnost, participace na přípravě přijímacího řízení ke vzdělávání na střední škole.

Kromě výše uvedených činností se školní psycholog také zaměřuje na poradenskou činnost vzhledem k vedení školy, pedagogům, rodičům, žákům ale také i k vnějším subjektům. Pracuje s celým systémem školy a může okamžitě reagovat na vzniklé problémy a řešit krizové situace (Zapletalová, 2014 in Kovářová, Vitásková, Hampl, 2015, s. 75).

4.4.5 Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog je odborník, který poskytuje poradenské služby týkající se žáků se zdravotním postižením, zdravotním a sociálním znevýhodněním a v některých případech také nadaným žákům se zdravotním postižením nebo znevýhodněním (Šafrová, 2014, s. 63). Kucharská (2013, s. 30) označuje školního speciálního pedagoga jako odborníka, který zajišťuje činnost školních poradenských zařízení. Školní speciální pedagog získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním v akreditovaném magisterském studijním programu, v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku podle zákona 379/2015 Sb., o pedagogických pracovnících (MŠMT, 2016). Čáp (2009, s. 24) rozděluje speciální pedagogy podle odbornosti na etopeda – odborník na poruchy chování, logopeda – odborník na poruchy řeči, tyflopeda – odborník na postižení zraku, somatopeda – odborník na tělesné postižení, psychopeda – odborník na mentální postižení a surdopeda – odborník na postižení sluchu.

Školní speciální pedagog provádí depistážní činnost, diagnostickou a intervenční činnost, metodická a koordinační činnost (Opekarová, 2010, s. 34-35).

Depistážní činnost:

- vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich zařazení do speciálně pedagogické péče.

Diagnostická a intervenční činnost:

- diagnostika speciálně vzdělávacích potřeb žáka;
- vytyčení hlavních problémů žáka, stanovení individuálního plánu podpory v rámci školy i mimo ni;

- realizace intervenčních činností (speciálně pedagogické vzdělávací činnosti);
- participace na vytvoření individuálních vzdělávacích plánů (kooperace s třídními učitelem, učitelem odborného předmětu);
- průběžné vyhodnocování účinnosti navržených opatření dle potřeby, např. zajištění speciálních pomůcek;
- zabezpečení průběžné komunikace s rodinou žáka;
- speciálně pedagogická intervence a služby pro žáky, rodiče a pedagogické pracovníky školy;
- kariérové poradenství při volbě vzdělávací cesty žáka a dále komunikuje s pracovníky dalších poradenských zařízení.

Metodická a koordinační činnost:

- příprava a průběžná úprava podmínek pro integraci žáků;
- koordinace speciálně pedagogické poradenské služby ve škole;
- kooperace se školskými poradenskými zařízeními, institucemi a odborníky;
- participace vytváření školních vzdělávacích programů;
- poskytování metodické aktivity a činnosti pedagogickým pracovníkům škol v otázkách specifik výuky a možností žáků dle druhu a stupně zdravotního postižení, návrhy metod a forem práce se žáky.

Jak uvádí Lazarová (2005, s. 36), pracovníci školního poradenského pracoviště by měli společně vypracovávat plány prevence, zásady pro spolupráci, zůstat transparentní a průběžně informovat o své činnosti učitele, žáky a rodiče a zůstat s nimi v těsném spojení.

4.5 Spolupráce školního poradenského pracoviště se školskými poradenskými zařízeními

Při řešení problémů žáků a jiných nestandardních školních situací se obvykle učitel, za pomoci výchovného poradce či vedení školy, obrací na vnější subjekty školy. Nejčastěji jsou to psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, policie nebo lékaři. Obvykle jsou školám nejbliže školská poradenská zařízení (Lazarová, 2014, s. 37). Podle Ehlové (2016, s. 56) má vliv na kvalitu služeb školního

poradenského pracoviště úroveň spolupráce se školskými poradenskými zařízeními.

Školy by měly mít vypracovaný systém spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem, pravidelně by měly vyhledávat jejich služby, dokumentovat a vyhodnocovat získané zkušenosti (Lazarová, 2014, s. 38).

4.5.1 Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou

S pedagogicko-psychologickou poradnou spolupracuje například výchovný poradce, který nejčastěji řeší případy ohledně integrace žáka se speciálně vzdělávacími potřebami nebo při úpravě učiva žáků se speciálními poruchami učení (Ehlová, 2016, s. 68). Také školní speciální pedagog spolupracuje s poradnou a s jeho pracovníky. Ta by měla pro školního speciálního pedagoga představovat po škole nejbližšího partnera v oblasti profesních odborných kompetencí a aktivit. Školní speciální pedagog a poradna mají společný cíl, nalezení optimální vzdělávací a výchovné podpory dítěte v systému školy. Obě pracoviště mají k tomuto cíli odlišné prostředí a podmínky. Ty mohou být přínosem, ale naopak také rizikem při určování dalších postupů a strategií při řešení vzniklých problémů (Kucharská, 2013, s. 91).

Odborník školního poradenského pracoviště dobře zná prostředí, ve kterém žák je, pozadí problému a často i důvody jeho vzniku. Může zasáhnout v okamžiku jeho vzniku, popřípadě vzniku předejít pomocí preventivních opatření. Také velmi přispívá poradně se svými diagnostickými postřehy a znalostmi vzniku problému z autentického prostředí školy. Pedagogicko-psychologické poradny mohou naopak nabídnout ucelený psychologický a pedagogický pohled na řešený problém. Také pomáhají řešit problémy vzniklé ve škole z vnějšího nezátíženého pohledu. Od úrovně této spolupráce se bezprostředně odvíjí kvalita a obsah nabízené podpory žákovi, jeho rodině a pedagogům školy. Hlavním cílem je tedy úzce propojit obě tyto pracoviště, například pravidelným setkáváním poradenských pracovníků (Kucharská, 2013, s. 92). Podle Ehlové (2016, s. 68) jsou velkým přínosem při spolupráci takzvané metodické návštěvy, kdy se výchovný poradce spolu s učiteli setkají s pracovníky poradny. Díky osobnímu kontaktu poradce s pracovníky poradny se zlepšuje celková spolupráce a přizpůsobí se reálným potřebám školy.

4.5.2 Spolupráce se speciálně pedagogickým centrem

Speciálně pedagogická centra jsou pro školního speciálního pedagoga důležitým společníkem v péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Kucharská, 2013, s. 93). Také pro výchovného poradce je komunikace s centrem důležitá. Jestliže je klient centra žákem školy, na niž výchovný poradce působí, podílí se na vytvoření jeho individuálního vzdělávacího plánu (Ehlová, 2016, s. 69).

S ohledem k nárůstu inkluze žáků s různými typy speciálních vzdělávacích potřeb do středních škol přichází také stále více žáků s různým druhem postižení. Proto výchovný poradce komunikuje s centrem a získává podstatné informace pro přizpůsobení výuky žákům s handicapem (Ehlová, 2016, s. 69).

Pro pracovníky centra by měl být školní speciální pedagog informovaný a zkušený kolega. Díky jeho působení přímo v systému školy se mohou vytvořit lepší podmínky pro depistáž klienta, poskytnutí informací o dané problematice pedagogů i rodičů a průběžné vyhodnocování úspěšnosti integračního procesu. Jak pro centrum, tak pro školního speciálního pedagoga je tato spolupráce velkou příležitostí pro zpětnou vazbu a možnosti zefektivnění podpory dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami (Kucharská, 2013, s. 93).

5 Praktická část a výsledky práce

Praktická část bakalářské práce se zabývá spoluprací školního poradenského pracoviště se školskými poradenskými zařízeními. Cílem průzkumu této práce je zmapovat, jak spolu tyto subjekty spolupracují, jaká je spokojenost se spoluprací, jakou formou kooperace probíhá a při jakých záležitostech nejčastěji komunikují.

V průzkumu se zajímám o názory pracovníků školního poradenského pracoviště, na jejich spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Pro svůj průzkum jsem si vybrala pracovníky školního poradenského pracoviště Vyšší odborné školy a Střední odborné školy zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem.

5.1 Místo průzkumu

Místem průzkumu pro praktickou část byla Vyšší odborná škola a Střední odborná škola zemědělsko-technická v Bystřici nad Pernštejnem, okres Žďár nad Sázavou. Škola nabízí tři obory čtyřletého charakteru a sedm oborů tříletého charakteru. Tuto školu navštěvuje okolo 300 – 350 studentů, včetně žáků se specifickými poruchami učení, kteří mají možnost na této škole studovat. Škola také nabízí rekvalifikační kurzy výpočetní techniky, výcviky autoškoly, svářečské kurzy, jazykové kurzy, nebo školení profesní způsobilosti řidičů.

Školní poradenské pracoviště této školy spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou a Speciálně pedagogickým centrem Vysočina, se sídlem ve Žďáře nad Sázavou. Poradna a centrum tedy tvoří jeden poradenský subjekt. Lze také navštívit jejich detašované pracoviště, které se nachází přímo v Bystřici nad Pernštejnem.

5.2 Objekt průzkumu

Pro kvalitativní rozhovor byli vybráni tři pracovníci školního poradenského pracoviště z Vyšší odborné školy a Střední odborné školy zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem.

První rozhovor proběhl 25. dubna 2017 s výchovným poradcem přímo na Vyšší odborné škole a Střední odborné škole zemědělsko-technické v Bystřici nad

Pernštejnem. Pan Ivo má 53 let a je ve funkci výchovného poradce již sedmým rokem. Zároveň je také zástupce ředitele a učitel předmětu ekologie a chemie.

Rozhovor číslo dvě proběhl 3. května 2017 s paní Milenou, která má 45 let. Ta na škole zastává funkci školního metodika prevence už devátým rokem. Zároveň je také učitelkou předmětu angličtina a stravování. Rozhovor proběhl také na Vyšší odborné škole a Střední odborné škole zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem.

Poslední a třetí rozhovor se odehrál 4. května 2017 s paní Jitkou v její soukromé psychologické poradně. Paní Jitka je školní psycholožka a na této pozici funguje již pátým rokem. Paní Jitka má 41 let.

Získané výsledky byly velice zajímavé, hlavně díky bohatým zkušenostem a spoustě zajímavých odpovědí všech respondentů.

Tab. 1: Základní informace o respondentech

Jméno respondenta	Věk	Funkce	Délka výkonu funkce
Ivo	53	výchovný poradce	7 let
Milena	45	školní metodik prevence	9 let
Jitka	41	školní psycholog	5 let

5.3 Metoda získání a zkoumání dat

K získání dat pro praktickou část bakalářské práce byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor patří mezi nejobtížnější a zároveň nejvíce úspěšnou metodou pro získání kvalitativních dat.

Jak uvádí Švaříček a Šedová (2007, s. 13) cílem polostrukturovaného rozhovoru je získat podrobné a souhrnné informace o studovaném jevu. Jak Hendl (2005, s. 49) správně uvádí, že rozhovor vyžaduje citlivost, dovednost, koncentraci, disciplínu a interpersonální porozumění. Díky rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí a určité specifické sociální skupiny. Cílem je získání stejného po-

chopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny (Švaříček, Šedová, 2007, s. 159). Základem při dotazování je kladení otázek, ze kterých získáme výpovědi od dotazovaných osob. To jaké a kolik informací od respondenta získáme, závisí na jeho znalostech a kompetencích. Také na tom, jak je respondent ochoten odpovídat a spolupracovat. V neposlední řadě také závisí na kladených otázkách a způsobu, jakým jsou odpovědi zaznamenávány (Kořínek, 1972, s. 34-35).

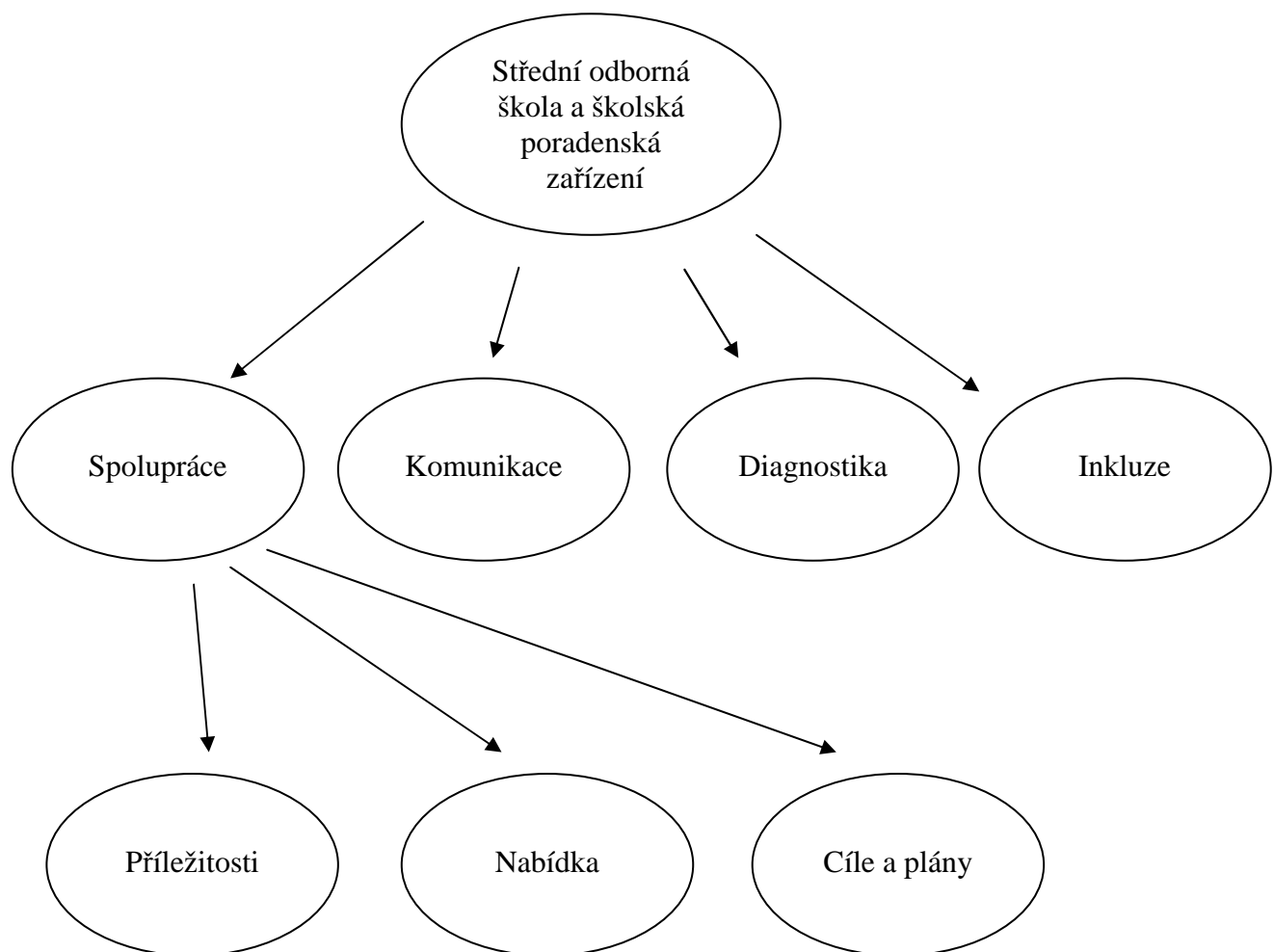
Jak už bylo uvedeno, data získaná ke zpracování bakalářské části práce byla získána metodou rozhovoru. Všechny rozhovory proběhly s pracovníky školního poradenského pracoviště jedné školy. Odpovědi respondentů byly zaznamenávány na diktafon. Následně byly rozhovory přepracovány do písemné podoby a nakonec analyzovány a vyhodnoceny pomocí otevřeného kódování.

Jestliže kódujeme nějaký materiál, je podstatné si zachovat konzistenci v zahrnování věcí pod kódy (Švaříček, Šedová, 2007, s. 41). Etapa kódování začíná v momentě, kdy máme nasbírané určité množství dat a pak na základě srovnání vybíráme důležité kódy, ke kterým si píšeme poznámky (Švaříček, Šedová, 2007, s. 88).

Otázky, které byly kladeny pracovníkům školního poradenského pracoviště, jsou doloženy v příloze č. 1.

Díky informacím získaných od respondentů je sestaven model (Model č. 1), který informuje o spolupráci, komunikaci a kooperaci při diagnostice školního poradenského pracoviště Vyšší odborné školy a Střední odborné školy zemědělsko-technické v Bystřici nad Pernštejnem a Pedagogicko-psychologické poradny a Speciálně pedagogického centra Vysočina.

Model č. 1: *Spolupráce Střední odborné školy se školskými poradenskými zařízeními*



5.4 Výsledky průzkumného šetření

V této části jsou popsány všechny významné odpovědi získané od respondentů. Získané materiály byly zpracovány pomocí metody otevřené kódování. Materiály

popisují spolupráci školního poradenského pracoviště se školskými poradenskými zařízeními.

Ze začátku rozhovoru byly respondentům kladeny orientační otázky, které se týkaly jejich věku, vykonávané funkce a délky praxe. Tyto údaje jsou již uvedeny v kapitole 5.2 Objekt průzkumu. Další okruh otázek byl zaměřen na spolupráci školního poradenského pracoviště s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem, příležitosti, při kterých spolupracují, nabídky a služby, které školská poradenská zařízení poskytují pro školy a na cíle plány do budoucna při spolupráci. Třetí okruh otázek byl orientován na komunikaci mezi školním poradenským pracovištěm a školským poradenským zařízením, neshody při komunikaci a formy komunikace. Čtvrtý okruh otázek byl zaměřen na kooperaci mezi pracovištěm, poradnou a centrem při diagnostice klienta. Pátý a poslední okruh byl zaměřen na inkluzi a změny při kooperaci po zavedení inkluzivního vzdělávání.

5.5 Střední odborná škola a školské poradenské zařízení

V rámci škol existují pověřené pracovníci, kteří žákům mohou v případě nějakých problémů podat pomocnou ruku. Někdy jsou ale problémy žáků nad rámec sil pracovníků školního poradenského pracoviště, a tak musí zasáhnout jiné instituce. Podle Ehlové (216, s. 56) má vliv na kvalitu služeb školního poradenského pracoviště úroveň spolupráce se školskými poradenskými zařízeními.

5.6 Spolupráce

Tato část průzkumu je zaměřena na to, jak školní poradenské pracoviště spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Také je orientována na podstatu jejich spolupráce a na spokojenost při kooperaci. Důležité je, aby pracovníci poradenského pracoviště měli vůbec povědomí o podstatě spolupráce se školskými poradenskými zařízeními.

Všichni respondenti uváděli na otázku, v čem spočívá spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem velmi podobné odpovědi, i když se jednalo o respondenty s odlišnými funkcemi. *„V současné době je to především diagnostika žáků a diagnostika jejich specifických vzdělávacích potřeb. Takže podle nového školského zákona by všechny diagnózy, které dělají na po-*

radenském zařízení, měli mít projednané se školou“ (Ivo). „Vzájemným interaktivním předáváním informací co se týče diagnostiky žáků “ (Jitka). „Spolupráce je vymezena legislativou a poradny a centra jsou naším partnerským, poradním partnerem hlavně při diagnostice klienta“ (Milena). Můžeme tedy říci, že tohle je podstatou spolupráce.

Aby spolupráce byla efektivní, je důležitá spokojenost na obou stranách při kooperaci. Při otázce, jestli jsou pracovníci poradenského pracoviště spokojeni se spoluprací se školskými poradenskými zařízeními, popřípadě co by změnili, se mi odpovědi respondentů rozcházel. „Já si myslím, že je spolupráce dostačující. Jsem s ní spokojená a nic bych na tom neměnila“ (Jitka). Naopak paní Milena uvedla, že se spoluprací není spokojena. „Oni systémově spolupracují a ta spolupráce probíhá, ale jestliže bychom řešili nějaký závažný problém, tak oni nejsou schopni přijet na naši školu a pomoci nám tady ty problémy řešit. Ale to je jen z pohledu školního metodika prevence“ (Milena).

I když je školské poradenské zařízení jeden subjekt, lze se také zajímat o to, zda se školní poradenské pracoviště na poradnu ve Žďáře nad Sázavou obrací více s problémy charakteru pro pedagogicko-psychologické poradny, anebo speciálně pedagogického centra. „Spíše asi častěji řeším záležitosti, které spadají do pedagogicko-psychologické poradny. Ale i když řeším záležitosti, které spadají pod pedagogicko-psychologickou poradnu nebo pod speciálně pedagogické centrum, tak se obracím pouze na jednoho člověka“ (Jitka). „Já jsem jako školní metodik prevence spolupracovala vždy jen s pedagogicko-psychologickou poradnou“ (Milena). „Nedá se říct, se kterým subjektem spolupracuji více. Já jako výchovný poradce spolupracuji docela často s oběma, ale vždy se obracím na jednu paní, jelikož je poradna a centrum u nás v regionu jeden subjekt. Samozřejmě tady nemáme jenom žáky, kteří by spadali do působnosti této poradny a centra, protože je to podle místa bydliště. Nemáme tady jenom žáky, kteří by měli doporučení konkrétně z té žďárské poradny. Je to jeden subjekt pro celý kraj Vysočina a máme tady žáky i z jiných regionů (Svitavská, Chrudimská), to jsou ojedinělé případy. Takže spolupracuji i s jinými poradnami, ale to je v menší míře“ (Ivo). Na základě rozhovorů byly stanoveny tři kategorie, které se spoluprací úzce souvisí.

5.6.1 Příležitosti

Jaká je podstata spolupráce a spokojenost při ní už víme, ale dále z průzkumného šetření vyšly i další záležitosti. Na otázku, při jakých záležitostech nejčastěji s po-

radnou a centrem spolupracujete, odpověděli takto. „V okamžiku, kdy rodiče požádají o vyšetření anebo dospělý žák, student požádá o vyšetření, tak nás většinou poradny a centra kontaktují. Seznamují nás stručně, slovně s tím na co přišly a co budou psát toho posudku a doporučení pro školu. Jaký stupeň podpůrných opatření je nastaven a co z toho vyplývá pro školu. Vzhledem k tomu, že máme „éčkové“ obory, tak musíme mít doporučení od poradny a centra, aby mohl být žák zařazen do těchto speciálních tříd“ (Ivo). „Na základní škole většinou mají žáci problémy výukového charakteru nebo problémy chování. Na středních školách spíše už, co se týče chování, protože většinou už přichází ze základních škol s nějakým výstupem z poraden. Ale nejčastěji pracuji asi s doporučeními a posudky, které studenti dostanou od poradny“ (Jitka). Naopak školní metodička prevence uvedla, že „jako školní metodik prevence s poradnou a centrem spolupracuji v omezené míře. Spíše spolupracuji se školním psychologem a výchovným poradcem přímo na škole“ (Milena).

5.6.2 Nabídka služeb

Školská poradenská zařízení by měla poskytovat různé druhy pomoci od preventivních besed a programů, až po vzdělávání pedagogických pracovníků. Bohužel někdy tomu tak není a to uvádějí i respondenti. „Nabízí vzdělání metodiků prevence v oblasti prevence, také občas pořádají nějaké přednášky, nebo nám dávají kontakty na nějaké organizace, které se zabývají prevencí. Jinak žádné služby neposkytují. Spíše si preventivní programy zajišťujeme sami a to dělá náš školní psycholog“ (Milena). „Dneska škole nenabízí žádnou službu. Mohou, ale nestíhají, protože těch žádostí je tak strašně moc, že na to není čas. Dříve tam byly takové ty věci, že jezdili na besedy, dělali preventivní programy, ale dneska to prostě nezvládají. Jinak preventivní programy si děláme my, buďto náš psycholog, nebo je dělají konkrétní nasmlouvané subjekty: nadace Nadosah, policie České republiky, Krajská záchranná služba“ (Ivo). „Pro školu nabízí hlavně diagnostiku a doporučení vzdělávacího charakteru. Ale jinak si většinou nějaké ty preventivní programy děláme sami, buďto já anebo metodik prevence, a ten si je objednává u těch organizací“ (Jitka).

Z toho tedy vyplývá, že školská poradenská zařízení spíše žádné služby nebo preventivní programy nenabízejí. Důvodem je nedostatek času a bohatá klientela. Proto si školní poradenské pracoviště zajišťuje besedy a preventivní programy. Buďto je zařizuje sama školní psycholožka anebo jsou tyto služby zajišťovány nějakými jinými subjekty.

5.6.3 Cíle a plány

Školská poradenská zařízení jsou nezbytnou součástí školního poradenského pracoviště. Proto je dobré vědět, jaké plány jsou do budoucna přichystány pro lepší spolupráci mezi těmito subjekty, a jakých cílů by chtěli pracovníci poradenského pracoviště dosáhnout. *„Já bych byla ráda, kdyby byli schopni dojet a něco na téhle škole vykonat a něco nám tady doporučit, hlavně u vážných případů nebo u intervence. Oni se z toho tak různě vymlouvají, že to není jejich role, ale je“* (Milena). *„Samozřejmě abychom byli všichni na stejné úrovni, dokázali otevřeně komunikovat a zlepšovat přímou komunikaci. Určitě bych také uvítala, kdyby k nám dojeli a například nám více pomohli s vážnějšími záležitostmi“* (Jitka). Cíle a plány školních poradenských pracovníků jsou jasné. Rádi by zlepšili komunikaci a také by se jim velmi líbilo, kdyby pracovníci školského poradenského zařízení byli schopni vykonat nějakou přímou službu na škole.

5.7 Komunikace

Komunikace je základní prostředek při řešení problémů, a pro poradenské pracovníky je významným nástrojem při jejich práci. To jak komunikace funguje, je samozřejmě individuální záležitost. Ne vždy si každý s každým rozumí, a proto je důležité si stanovit způsob komunikace. *„Většinou je to nějaká telefonická konzultace, kdy se shodneme na nějakém výsledku a následně pak dostaneme papírově posudek“* (Ivo). *„Když potřebuji něco zkonzultovat, tak volám. Takže komunikujeme telefonicky a někdy taky přes email“* (Milena). *„Spolupráce probíhá jak telefonicky, tak osobně“* (Jitka). Jak je tedy zřejmé, nejčastější formou komunikace je telefonická konzultace.

Také je důležité, jestli tato forma spolupráce pracovníkům vyhovuje anebo by byli raději, kdyby kooperace probíhala jinou formou. *„Takováto forma spolupráce mi vyhovuje, nevidím v tom žádný problém. Samozřejmě také doufám, že spolu dále dokážeme otevřeně komunikovat a do budoucna zlepšovat komunikaci.“* (Jitka). *„Spolupráce mi pravděpodobně vyhovuje, protože tam existuje nějaká zpětná vazba. Oni si kontrolují po nějakém čase, jestli ty nastavený podpůrný opatření vyhovují žákům, což zjišťujeme my“* (Ivo). *„Myslím si, že ta komunikace je v pořádku“* (Milena). Z odpovědí lze lehce stanovit formu spolupráce mezi školním poradenským pracovištěm a školským poradenským zařízením.

Mohou nastat i situace, kdy se při komunikaci subjekty neshodnou a nastávají problémy v komunikaci. „V podstatě dohodli jsme se vždycky, aby to dopadlo k naší spokojenosti a hlavně ke spokojenosti toho žáčka.“ (Ivo). „Spíš ne, ale trošku problém je v tom, že jiný pohled má pedagogicko-psychologická poradna na toho človíčka, protože ten tam přijde, je tam dvě hodiny, tři hodiny a dostane dejme tomu nějakou diagnózu a nějaký doporučení. Pak je druhý pohled učitelů, kteří s tím žákem pracují. Ti mají doporučení z pedagogicko-psychologické poradny a často toho studenta vnímají trošičku jinak. Vlastně ti učitelé jsou naštvaní, protože ta psycholožka má to dítě v poradně dvě až tři hodiny a napíše verdikt, podle kterého se má jet a ten pedagog s tím dítětem kolikrát pracuje roky, a vidí to trošičku jinak. Takže to jsou někdy takové rozpory a s tím se asi nic nenadělá“ (Jitka). „Nestalo se mi, že bych se s nimi neshodla. Takže žádné problémy nenastaly“ (Milena).

5.8 Diagnostika

Už z předchozích rozhovorů víme, že diagnostika žáků a diagnostika jejich vzdělávacích potřeb je jedna z nejdůležitějších činností při spolupráci školských poradenských zařízení a školním poradenským pracovištěm. Na otázku, jak probíhá kooperace mezi školním poradenským pracovištěm a pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem při diagnostice klienta, odpověděli respondenti takto. „Zákon hovoří jasně. O vyšetření může požádat pouze zákonný zástupce, to znamená v okamžiku, kdy se objeví nějaký problém, to znamená v neprospěchu, v chování, my doporučujeme rodičům požádat o pedagogicko-psychologické vyšetření, to je jediná cesta. Takže my můžeme navrhnout a doporučit tomu rodiči, aby si požádal o vyšetření“ (Ivo). „Dobře, když je třeba tak si vzájemně zavoláme. Většinou ale dostávají studenti nějaká doporučení z pedagogicko-psychologické poradny a pak vlastně chtějí vyjádření, třeba po půl roce, jak to doporučení funguje“ (Jitka). „Při poruchách chování, kterými se zaobíráme, probíhá diagnostika. Studenti dostanou nějaká doporučení, to pak přinesou do školy a my se snažíme to nějak respektovat. Nestalo se nám, že bychom to nějak kontrolovali nebo dále rozebírali, jsou to odborníci. V tomto případě my to dítě vidíme, jak se nějak chová a učitelé pak hodnotí další jeho výstupy. Nedá se říct, že by tady u těchto dětí docházelo k nějakému zlepšení. Jako když jsou nějaké poruchy učení a teď se nastaví nějaký systém, zas tam může dojít k zlepšení, ale tady je to spíše cílevědomá a důsledná práce na dlouhou trať. Protože když to dítě už má nějakou diagnózu typu ADHD, nebo různé další pro-

blémové, agresivní chování, tak tam se nestává, že bychom nesouhlasili s tím posudkem“ (Milena).

Všichni respondenti se shodli na tom, že při diagnostice žáka je nezbytné doporučení od pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Tato doporučení pak dále dostávají pracovníci poradenského pracoviště. S diagnostikou souvisí také zpracování materiálů, protože i pracovníci poradenského pracoviště zpracovávají materiály k diagnostice. *„Z poradny donesou klienti, nebo je nám poslána nějaká zpráva a víceméně já to pak přetlumočím jako školní psycholog učitelům. Také ale samozřejmě máme nějaké formuláře a papíry, které vyplňujeme, pokud si teda pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum řekne. Ale to je v případě, kdy má žáček výchovný nebo vzdělávací problém“ (Jitka).* *„V tuhle chvíli by bylo dobré odlišit dvě věci. Část těch, řekněme klientů je tam diagnostikována proto, že mají nějaký problém ve škole. To znamená výukový, chování nebo něco podobného. Tam samozřejmě máme nějaké podklady, které pokud si poradna vyžádá, tak je zpracováváme. Druhá část těch klientů jsou studenti, kteří cíleně žádají o vyšetření proto, aby získali výhody u závěrečných zkoušek. To znamená u závěrečných zkoušek u učňovských oborů nebo u maturit. Jedinou výhodou, kterou dokážou získat je, že jim uznají, že mají nějakou diagnózu, takže se jim prodlužuje čas na přípravu u té konkrétní zkoušky. Tam potom máme už i formulář, který škola vyplňuje a odesílá na žádost pedagogicko-psychologické poradny“ (Ivo).*

Lze tedy z rozhovorů vyčíst, že většinou pracovníci školního poradenského pracoviště zpracovávají nějaké formuláře nebo papíry, ale pod podmínkou, že si je poradna nebo centrum žádá. Respondentka Milena uvedla, že ona se nepodílí na zpracování materiálů k diagnostice klienta. *„Já žádné materiály k diagnostice nezpracovávám. Existuje něco jako individuální výchovný program, který je zakotven v legislativě, to někdy zpracovávám. Tam jsou spíše výstupy jiného druhu“ (Milena).*

5.9 Inkluze

V poslední době se často mluví o inkluzi a inkluzivním vzdělávání. Inkluze je koncept, podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení (Hájková, Strnadová, 2010, s. 12). Proto by měla být spolupráce mezi pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně

pedagogickým centrem a školním poradenským pracovištěm intenzivnější než tomu bylo doposud.

„Nebudu se zabývat zákonem a tím, že bych změnil systém toho, co nám říká inkluze. Je pravdou, že v současné době, nebo do nedávna to bylo velice těžkopádné. Je to systém, který říká, jakým způsobem se co vykazuje, jakým způsobem se nárokují finanční prostředky, třeba na ty žáky, kteří mají nastavené podpůrné opatření. Tento systém je stále ve vývinu a ještě se to všechno doladuje. Takže je rozdíl mezi tím, co jsme věděli před tři čtvrtě rokem a rozdíl co víme dneska, protože mezi tím se mění požadavky Ministerstva, Krajského úřadu na vykazování a mění se i ten systém toho, jak se třeba poskytují ty podpůrná opatření. To je asi v tuhle chvíli to nejhorší“ (Ivo).

S inkluzí souvisí spousta změn. *„Hodně se toho změnilo. Hlavně se teď musí vše konzultovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Více administrativy, častější konzultace, jak telefonické tak emailové. Taky nedostatek času na to, aby přijeli něco řešit, poradny jsou zavaleny, takže tam jsou delší čekací doby. Ale naopak je to teď jednodušší v tom, že je větší pravděpodobnost, že škola dostane asistenta pedagoga“ (Jitka).* *„To je přesně ono. Dřív se nás na nic neptali a nastavili diagnostiku, my jsme nad ní mohli tak akorát kroutit hlavou. V současné době je ta výhoda, že tam je nějaká ta konzultace a je tam ta oboustranná dohoda. Protože to prostě s námi projednají. Ptají se, jestli je to reálné nebo není, a to je důležité“ (Ivo).* Naopak školní metodička prevence uvedla *„ Zatím z mé strany nenastala žádná změna, určitě ze strany výchovného poradce tam toho bude více, jako třeba u specifických poruch učení“ (Milena).*

6 Diskuse

V praktické části jsou uvedeny informace získané od respondentů. Informace byly řádně analyzovány a následně zpracovány otevřeným kódováním. Respondenti odpovídali na otázky týkající se spolupráce školního poradenského pracoviště střední školy s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Po analýze dat byl vypracován model, podle kterého probíhalo následné zpracování praktické části bakalářské práce.

Podle získaných dat by se dal vztah mezi školním poradenským pracovištěm a školským poradenským zařízením rozdělit na spolupráci, komunikaci, diagnostiku a inkluzi.

Co se týče spolupráce školního poradenského pracoviště s pedagogicko-psychologickou poradnou, tak jsem se od respondentů dozvěděla, že spočívá především v diagnostice žáků a interaktivním předávání informací.

Aby spolupráce byla efektivní, je důležitá spokojenost na obou stranách při kooperaci. Z pohledu školního poradenského pracoviště je spokojenost se spoluprací jen u některých pracovníků poradenského pracoviště. Na jednu stranu spokojenost při spolupráci je dostačující a vyhovuje. Na druhé straně je stále co zlepšovat, ke spokojenosti při spolupráci subjektů. Z projektu Realizace školských poradenských pracovišť od Kucharské a Honigové (2010 in Kucharská, 2013, s. 91) lze vyčíst, jaká je spokojenost při spolupráci školního poradenského pracoviště a školských poradenských zařízení. Z některých zpráv (75 %) je deklarována dobrá spolupráce (65%), pouze formální spolupráce (10%) a pouze 1% uvádělo, že se ve spolupráci naskytly problémy.

Záležitosti, které subjekty navzájem řeší, jsou jak pedagogicko-psychologické tak speciálně pedagogického charakteru. Avšak nejčastěji školní poradenští pracovníci řeší doporučení a posudky, které od poradny a centra dostanou, popřípadě donese sám žák.

Respondenti během své práce komunikují jak s pedagogicko-psychologickou poradnou, tak i se speciálně pedagogickým centrem. Nicméně častější komunikace probíhá s pedagogicko-psychologickou poradnou.

Do spolupráce ze strany školských poradenských pracovišť patří organizace besed a preventivních programů. Bohužel poradny a centra jsou velmi zaneprázdněny svojí vlastní klientelou, takže tyto služby pro střední školy spíše neposkytují. Tyto programy si tedy dělá samo školní poradenské pracoviště, především školní

psycholog a školní metodik prevence. Také je zde varianta kontaktování různých organizací a jiných subjektů, jako například Nízkoprahové centrum nebo Policii České republiky.

Komunikace je základním prostředkem pro řešení problémů. Žítek (2011) ve svém výzkumu uvádí, že „67% učitelů ve věku 35 – 55 let zvládá komunikaci velmi dobře“. Rozmezí Žítkovy věkové kategorie odpovídá věku respondentům mé bakalářské práce, a ti také uvádějí, že s komunikací problémy nemají. Školní poradenští pracovníci, kteří byli mými respondenty, uvádějí, že při spolupráci nejčastěji s poradnou a centrem komunikovali telefonicky popřípadě emailovou poštou. Tato forma komunikace vyhovovala všem respondentům. To stejné potvrzuje Kucharská a Honigová (2010 in Kucharská, 2013, s. 91), které tvrdí, že nejčastěji využívanými formami spolupráce jsou konzultace a vzájemné informování. Také při komunikaci ze strany školních poradenských pracovníků nenastaly žádné konflikty nebo problémy. Pracovníci se většinou se subjekty shodují.

Už víme, že diagnostika žáků a diagnostika jejich vzdělávacích potřeb je jedna z nejdůležitějších činností při spolupráci školských poradenských zařízení a školním poradenským pracovištěm. Když se objeví problém v neprospěchu nebo v chování, poradenští pracovníci doporučují podat žádost do poradny nebo centra. Podat žádost může zákonný zástupce žáka nebo plnoletý student. Také při diagnostice vyplňují pro poradny a centra formuláře, zprávy a doporučení.

Co se týče inkluze, tak jsem se od respondentů dozvěděla o nejrůznějších změnách při spolupráci. Jedná se o více konzultací s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem. Více administrativy, častější konzultace, jak telefonické tak emailové. Taky nedostatek času na to, aby přijely řešit závažné problémy. Ale naopak je větší možnost, že škola získá asistenta pedagoga.

7 Doporučení pro pedagogickou praxi

Na základě průzkumného šetření o spolupráci školního poradenského pracoviště a školského poradenského zařízení vidím problémy hlavně v tom, že jsou poradny a centra zahlceny. Proto nemají čas jezdit do škol, pomáhat školám se závažnějšími problémy, organizovat různé besedy, přednášky a preventivní programy.

Ze strany školských poradenských zařízení by bylo vhodné přijmout více pracovníků do poraden a center. Pak by měli více času a mohli by se plně věnovat středním školám, které jejich pomoc ocení. Pokud by přijetí více pracovníků nebylo v jejich možnostech, bylo by dobré alespoň jednou za měsíc navštívit střední školy za účelem porady. Ta by mohla být konzultačního a poradenského charakteru. Školní poradenští pracovníci by se subjekty mohli prodiskutovat problémy, které se vyskytují ve škole a jejich následná řešení. Také by mohly poradny a centra doporučit kontakty na organizace, které nabízejí preventivní programy pro střední školy. Popřípadě prodebatovat se školním metodikem prevence a školním psychologem preventivní programy a besedy, které si mohou sami pracovníci poradenského pracoviště na škole zajistit.

Doporučením pro pracovníky školního poradenského pracoviště by mohla být vstřícnost a trpělivost ke školským poradenským zařízením.

8 Závěr

Ve své práci jsem řešila problematiku spolupráce mezi střední odbornou školou a školským poradenským zařízením.

Poznatky získané z teoretické i praktické části byly velice prospěšné a pomohly mi při naplnění cílů stanovených na začátku psaní bakalářské práce.

Ke správnému povědomí o řešené problematice v mé teoretické části, mi velmi pomohlo prostudování odborných literárních zdrojů. Díky tomu bylo pak snadnější pustit se do průzkumného řešení a zpracování otázek pro polostrukturovaný rozhovor, který byl dále metodou pro moji praktickou část bakalářské práce.

Praktická část byla realizována na základě informací získaných z rozhovorů s respondenty, jimiž byli pracovníci školního poradenského pracoviště.

Bakalářská práce mi přinesla nový pohled na školské poradenské instituce a jejich činnost.

9 Seznam použité literatury

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5.

ČÁP, David. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2009. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-498-7.

EHLOVÁ, Marcela. *Výchovné poradenství na středních školách v kontextu současnosti*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2016. ISBN 978-80-7395-991-3.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3070-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KNOTOVÁ, Dana. Poradenské služby v českém školství. In: KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.

KOHOUTEK, Rudolf. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. ITEM. ISBN 80-7204-115-0.

KOHOUTEK, Rudolf. *Výchovné poradenství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-186-9.

KOŘÍNEK, Miroslav. *Metody a techniky pedagogického výzkumu: učební text pro studenty pedagogických fakult a pro postgraduální studium učitelů a školských pracovníků*. Praha, 1972.

- KOVÁŘOVÁ, Renata, Kateřina VITÁSKOVÁ a Igor HAMPL. *Poradenský systém pro osoby se speciálními potřebami v České republice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7464-792-5.
- KUBOVÁ, Libuše. *Speciálně pedagogická centra*. Praha: Septima, 1995. ISBN 80-85801-42-6.
- KUCHARSKÁ, Anna. *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0497-8.
- LAZAROVÁ, Bohumíra. Školní psycholog. In: KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele: o situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-115-4.
- MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-93-8
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z <http://www.msmt.cz/search.php?s%5Bsort%5D=date&query=z%C3%A1kony>
- NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.
- NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-174-3.
- ONDRÁČKOVÁ, Lenka. Školní poradenské pracoviště. In: KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-96-9.
- PEŠOVÁ, Ilona a Miroslav ŠAMALÍK. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1216-4.

- PILÁŘ, Jiří. Pedagogicko-psychologické poradenství, vzdělávání a výchova dětí a mládeže se speciálními potřebami. In: JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SLAVÍKOVÁ, Ivana a Jana ZAPLETALOVÁ. Školní metodik prevence. In: BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
- ŠAFROVÁ, Alena. Školní speciální pedagog. In: KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- ŠTECH, Stanislav a Jana ZAPLETALOVÁ. *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0368-1.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VACKOVÁ, Michaela a Lenka ONDRÁČKOVÁ. Školní metodik prevence. In: KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- ŽÍTEK, J. Komunikace na střední škole: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra didaktických technologií, 2011. Vedoucí bakalářské práce Miroslav Janda.

Přílohy

A Příloha č. 1

Otázky k rozhovoru

SV01 - Orientační otázky

T01 - Jak dlouho pracujete na této pozici?

T02 - Jaký je Váš věk?

SV02 - Jaká je spolupráce mezi Vámi a školskými poradenskými zařízeními?

T03 - V čem spočívá spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem?

T04 - Jste spokojeni s kooperací se školskými poradenskými zařízeními?

T05 - Jaké jsou hlavní záležitosti, které s poradnou a centrem řešíte?

T06 - Jaké změny nastaly ve spolupráci po zavedení inkluzivního vzdělávání?

SV03 - Jak probíhá komunikace se školskými poradenskými zařízeními?

T07 - Jakou formou u Vás spolupráce probíhá a zda Vám vyhovuje?

T08 - Stalo se Vám někdy, že byste se neshodli s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálně pedagogickým centrem?

T09 - Komunikujete více o záležitostech, které spadají spíše pod poradnu nebo centrum?

SV04 - Jaké jsou Vaše možnosti spolupráce se zařízeními při diagnostice klienta?

T010 - Jak probíhá spolupráce mezi Vámi a školskými poradenskými zařízeními při diagnostice klienta?

T011 - Jak se podílíte se zařízeními při zpracování materiálů k diagnostice klienta?

SV05 - Plánujete nebo máte jiné možnosti spolupráce se zařízeními?

T012 - Jaké jsou Vaše plány a cíle do budoucna při kooperaci se zařízeními?

T013 - Jaké služby poradny a centra nabízejí pro Vaši školu?